

BIBLIAISKOLA ÉS LAIKUS KÁNTORKÉPZŐ SÁROSPATAKON 1949 ÉS 1951 KÖZÖTT

A második világháborút követő évek aktivitása Patakon

1944 decemberében Sárospatakot előbb román, majd orosz csapatok foglalták el. A front elvonulása után a város és a Kollégium élete is viszonylag hamar normalizálódni látszott. A Kollégium már 1945. január 3-án harminc gimnazistával és három teológussal megkezdte/folytatta az oktatást. Eleinte a frontokon harcoló vagy fogságba esett tanárok helyett – átmenetileg – nyugalmazott tanárok tanítottak.¹

Az egyházak élete azonban 1945 után már nem folytatódhatott a két világháború közötti korszak jellemzői szerint. A református egyház vezetése kezdettől érzékelte a kialakuló politikai harcokat és az egyre erősebbé váló egyházellenességet. 1946. július 4-én Rajk László belügyminiszter feloszlatta a Magyar Cserkész Szövetséget, a Katolikus Agrárfiúsági Legényegyesületek Országos Testületét, majd a következő napokban több száz egyéb, nagyjából egyházi-vallási jellegű egyesületet, társaságot, szervezetet. Ez a folyamat az 1952-es ún. Missziói Szabályrendelet létrejöttéig tartott és fokozódott, s ennek során az állam az egyházak istentiszteleten és templomon kívüli minden tevékenységét ellehetetlenítette, megakadályozta, betiltotta.

Iskoláink államosításának előkészítése 1948 elején kezdődött. 1948. március 9-én a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára tárgyalta Sárospatakon Enyedy Andor püspökkel, ahol a politikus a Magyar Kommunista Pártnak a sárospataki református oktatási intézmények elleni kifogásait ismertette. Itt Kovács Máté államtitkár a pataki oktatási intézmények szervezetében, személyi összetételében, beiskolázási politikájában vélt hiányosságokról beszélt. Véleménye szerint a 400 éves múlt, a tradíciók, a múltban demokratikusnak számító iskolapolitika már nem kielégítő. Ezért fontos, hogy minden intézmény tervszerűen beilleszkedjen a népi demokrácia művelődéspolitikájába. Az 1948. évi XXXIII. törvénycikk a nem állami iskolák állami kezelésbe vételét mondta ki. Az 1948. október 7-én létrejött Egyezmény értelmében csak négy nagy múltú középiskola maradhatott még néhány évig egyházi tulajdonban, így a sárospataki gimnázium is, ám végül ezeket is fel kellett „ajánlani” az államnak - a debreceni kivételével - 1952-ben.²

¹ Szentimrei Mihály: Adalékok a Sárospataki Református Kollégium XX. századi történetéhez. In: A Magyarországi Református Egyház története 1918-1990 Szerk.: Barcza József - Dienes Dénes Sárospatak, 1999

² Egyháztörténet 2. Szerk.: Ladányi Sándor – Papp Kornél – Tókcéckzi László. Református Pedagógiai Intézet, 1998. 147-150. pp.

„Ha... egy iskola szinte teljesen a lehetőségeire van utalva, akkor életére egyfelől a lehetőségek vigyázása, másfelől a vállalásuk melletti döntés kockázata és izgalma jellemző; mindkettő fokozott éberséget, gondot és ezekkel együtt az élet fokozott aktivitását követeli, amelyet csak erősít az a tendencia, hogy a lehetőségek felé lendülve, ebben a lendületben ugyanaz a lélek legyen a hajtóerő, amely a Főiskolát századokon át táplálta...”³ A pataki Kollégium felszámolása előtti utolsó éveket ilyen kezdeményezések és eredmények jellemezték. Sőt az intézmény nem csupán az oktatást, a szellemi és lelki nevelést hangsúlyozta, de közvetlen környezetében, Sárospatak társadalmában, és távolabbi környezetében, a tiszánineni gyülekezetekben is fokozatosan bővülő szolgálatokat vállalt. Felújította a városi értelmiség számára az ún. „Péntek Esték” előadássorozatát, megindította a helyi lakosság szélesebb rétegeihez szóló közművelődési előadásokat „Felnőttek Iskolája” néven, a gyermekek részére pedig a gimnázium „Népi csoportja” rendezett népi mese- és játékdélutánokat. Újraindultak a szuplikációs szolgálatok a Bodroghöz, Hegyköz, majd Abaúj és Borsod gyülekezeteiben. A Kollégiumnak a gyülekezetekben végzett szolgálata a faluval és az ott élőkkel korábban kialakult kapcsolat ápolásán, erősítésén túl a magyar irodalmi és zenei kultúrának a vidékkel való megismertetését, terjesztését is szolgálta. Ilyen jellegű és célú szolgálat volt a már korábban tanfolyamként indult, de a háború utáni években állandó tagozattá fejlesztett külön fiú- és lány-népfőiskola, valamint a népfőiskolai vezetőket, falusi kulturális munkásokat képző Szabadakadémia. Az iskola extenzitásra is képes erősödését bizonyítja, hogy tagozatait általános iskolával bővítette. 1946 őszén a gimnáziumnak két partikulája is létesült: Cigándon és Tokajban. A tanítóképző pedig Ricsén szervezett partikulát. 1947-ben megnyílt a Kertészeti és Szőlészeti Középiskola, valamint komoly beruházások után készen állt a Kollégium egy nyomdász középiskola új tagozatként való megnyitására is, de erre már nem kerülhetett sor.

A Kollégiumban végezték ez időben a Sárospataki Református Lapok, a Sárospataki Ifjúsági Közlöny és a Sárospataki Igehirdető című folyóiratok szerkesztését, kiadását.

A háború után rövid ideig még erősödtek az iskolának a nyugati protestantizmussal való kapcsolatai. Ez tette lehetővé a peregrináció újraindulását és a cseretárnárság intézményének felállítását is.

A háború előtti diákegyesületek is tovább működtek. Sok hitébresztő, hitet erősítő alkalmat biztosítottak mind a középiskolások (negyvenhárom bibliakör), mind az általános iskolások (negyven vasárnapi iskola) számára. A Kollégium tanárai külön bibliakörökben vehettek részt.

Ezekben az években tovább végezte az intézmény a lelkésztoábbképzést és a gyülekezeti munkások képzését, valamint bibliaiskolai és kántorképző tanfolyamokat szerveztek 1949 és 1951 között.⁴

Bibliaiskola és kántorképző tanfolyamok

Egyházunkat 1946-tól kezdődően tragikus változások érték, a tanító- és diakónusképzők államosítása, ill. bezárása után megszűnt a lelkész munkatársak, gyülekezeti

³ Értésítő 1945/46 3. Közli: Szentimrei Mihály, 217. p.

⁴ Szentimrei... 217-220. p.

munkások képzése, az iskolák államosítása után pedig kántoraikat is elveszítették gyülekezeteink. Az adott körülmények és lehetőségek között nagy szükség volt új kántorok képzésére. „Miután a mi volt kántor-tanítónk államosítva lett és kántori teendőt nem végezhet és nem is végez, igen el vagyunk akadva kántor dolgában.”⁵ „Gyülekezetünkben jelenleg nincsen kántor, diákgyerekek látják el alkalmilag a kántori szolgálatot, így feltétlen szükségünk van egy állandó kántorra.”⁶

Egyházkerületünk a kialakult hiány megszüntetésére megszervezte bibliai és kántorelőképző tanfolyamait. Kisebbségi létszámmal jelentkeztek érdeklődők a bibliai középfokú tanfolyamokra, és nem minden felvett végezte el a háromhetes tanfolyam egészét. A kántorelőképzők iránt viszont óriási volt az igény, az ország legtávolabbi pontjáról is jelentkeztek tanulni vágyók, gyors egymásutánban kellett szervezni a tanfolyamokat, de még így is többen helyhiány miatt maradtak ki a képzésből. Volt olyan hallgató is, akinek a felvétele érdekében maga Csomasz Tóth Kálmán írt levelet Nagy Barnához, a teológia akkori rektorához. „Egyik konventi missziói munkás testvérünk kérésére fordulok Hozzád szeretettel az alábbi ügyben [...] A nyírácsádi gyülekezetben [...] az éneklés állapotát igen lehangolónak találta és megállapította, hogy a gyülekezet laikus énekvezetője, Lengyel Sándor hívő szabómester atyánkfia kész volna akár saját költségén is részt venni valami tanfolyamon, ahol az énekvezetés elemi dolgaiban jó eligazításban részesülne. Én azonnal a Nálatok folyó tanfolyamokra gondoltam, és bár úgy hallom, hogy azokra igen sokan jelentkeztek, mégis szeretettel kérlek, légy szíves ezt az atyánkfíát, ha csak egy lehetőség is van rá, a legközelebb megnyíló tanfolyamok egyikére felvenni.”⁷

Tanárok, tanulók azért munkálkodtak együtt, hogy „... a mester nélkül maradt orgonák templomainkban újra megszólalhassanak, hogy zúgja az orgona ami örömeinket, s hangjaival szárnyalhasson énekünk az Úr zsámolyához, s ne maradjanak némák a sípok, ne legyen bennük halott a hang, hanem általunk – gyarló szolgálattalunkkal – élő.”⁸

A tanfolyamok egyik célja az volt, hogy az új, ún. 1948-as – az első próbakiadás előszavának keltezése (1948. október 31.) után így nevezett – Énekeskönyvet gyülekezeteink kántorai megismerhessék. Valójában az első kiadás 1949 nyarán került ki a sajtó alól.⁹ Az Énekeskönyv próbakiadásnak készült, s annak is számított 1964-ig, amikor a Zsinat véglegesen elfogadta és hivatalos használatra bevezette. Az addig eltelt időben a gyülekezetek többsége nem próbálta ki azt, még a legtöbb lelkész, kántor sem ismerte évekig.¹⁰ Ezek után már kevésbé csodálkozunk azon az 1950-ben íródott levélen, melyben az egyik jelentkező kérdezi: „... énekeskönyvet ott kapok-e, mert én mindenfelé érdeklődöm új énekeskönyv iránt, de nem lehet kapni sehol.”¹¹ A következő évre sem változhatott érdemben ez a tendencia, hiszen a tanfolyam hallgatóinak többsége csak a tanfolyam három hete alatt vehette kézbe, is-

⁵ Nagylónya, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶ Ond, SRKL Kdd. IV. 4.

⁷ Csomasz Tóth Kálmán levele Nagy Barnához, SRKL Kdd. IV. 4.

⁸ Búcsúbeszéd, SRKL Kdd. IV. 4.

⁹ Egyházzenei vezérfonal, Tanfolyami jegyzet a magyarországi református lelkész- és kántorképzés számára I. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Bp., 1969 230. p.

¹⁰ Egyházzenei vezérfonal... 234. p.

¹¹ Püspökladány, SRKL Kdd. IV. 4.

merhette, tanulmányozhatta az új énekeskönyvet. „Alulírottak a kántorelőképző idejére kölcsön vettünk egy-egy darab próba énekeskönyvet azzal, hogy azt tartozunk szépen bekötve tisztán tartani, s a tanfolyam végén azt tiszta és rendes állapotban visszaadni.”¹²

Résztevők

A tanfolyamok hallgatósága heterogén összetételűnek mondható.

Egyes tanfolyamokat kizárólag férfiak számára hirdettek meg, mások koedukáltak voltak.

A résztvevők életkora széles skálán jellemezhető. A legidősebb hallgató az 1899-ben született Nagy Aladár gönci lakos volt, aki az egyik 1951-es kántorelőképző tanfolyamon vett részt 52 éves korában. Ugyancsak 52 évesen tanult ilyen kurzuson Czeglédy Károly is Pomáztól. „Köztudomású, hogy egyházaink óriási nehézségekkel küzdenek az énekvezető kántorok hiányában. Ez a nehézség mindenhol érezteti hatását. Ez indított engem arra, hogy ezen kántorképző tanfolyam iránt életemnek 52 éves korában érdeklődjem.”¹³ És a legfiatalabbak: az 1936-ban született Szép Etelka Uráról és Kállai József Kokadról voltak. Mindketten 15 évesen vettek részt a tanfolyamokon. A ragályi gyülekezet küldötte pedig el sem kezdhetette tanulmányait, mert koron alulinak találta őt a tanfolyam vezetősege, s azt javasolták neki, két év múlva jelentkezzen majd. Erre sajnos már nem kerülhetett sor, mivel 1951 nyarától maga az akadémia sem működhetett...

A hallgatók származása, társadalmi helyzete is meglehetősen vegyesnek mondható. Legtöbben a falusi szegények közül jelentkeztek: földmunkások, erdei munkások, napszámosok vagy vasúti pályamunkások, gyári munkások, esetleg szabó, cipész stb. Azonban a tanító- vagy diakónusképzőt végzett egyházi értelmiség is képviselve voltak gyülekezeteink tagjai a tanfolyamokon. „Lovász Sándor 30 éves diakónus, aki a diakónusképzőt 1948-ban végezte el, s azóta 1950 decemberéig a makói gyülekezet szórványában teljesített szolgálatot, jelenleg pedig – miután hitoktatásra nem kapott megbízást – itt tartózkodik felesége szüleinél minden kereseti lehetőség nélkül – szeretné elvégezni a kántorelőképző tanfolyamot, hogy kántori szolgálatot is vállalhatván könnyebben kaphatna valamely filiális gyülekezetben alkalmazást. Régebbről ismerem, hívő testvérünk. A kántori előképző tanfolyamra való beiratkozáshoz szükséges pénz csak a legminimálisabb mértékben áll rendelkezésére, miért is szeretettel kérlek, szíveskedjél mielőbb értesíteni, tudnátok-e valamilyen kedvezményt adni s ezzel hozzásegíteni őt a tanfolyam elvégzéséhez.”¹⁴ Pesthidegkútról műszaki rajzoló, Erdőbényéről is „technológiát végzett” fiatalember jelentkezett. A bekövetkezett társadalmi változásokra is jó példa az alábbi feljegyzés Biharnagybajomról: „Novák Sándor, volt tisztviselő, most földműves”¹⁵ jelentkezett az egyik tanfolyamra.

Sok esetben lelkészfeleségek is részt vettek valamely kurzuson, hiszen a kántorát vesztett gyülekezetekben sokszor maga a lelkész vagy annak családja, felesége, esetleg a zenét tanult gyerekek látták el a kántori szolgálatokat. „...sajnáltnám, ha feleségem

¹² Elismervény, 1951. február SRKL Kdd. IV. 4.

¹³ Pomáz, SRKL Kdd. IV. 4.

¹⁴ Nyírmada, SRKL Kdd. IV. 4.

¹⁵ Biharnagybajom, SRKL Kdd. IV. 4.

erről a tanfolyamról is lemaradna, mert gyülekezeti érdek részvétele, mivel nincs más kántorunk.”¹⁶ „... feleségem - idősebb asszony - részt venne a tanfolyamon, mert az ő nyakába szakadt a kántorkodás.”¹⁷ „... tisztelettel bejelentem feleségemet: Bajusz Gyulánét. Ez idő szerint még nem dőlt el, hogy az egyház költségeihez hozzájárul-e. Amennyiben ez elmaradna, tisztelettel kérném a lehetőség szerinti segítség nyújtását.”¹⁸ A miskolctapolcai lelkész is feleségét ajánlotta felvételre az alábbi kéréssel: „... a részvételi díjból - ha nem is felét, de legalább 1/3-ad részt engedjete el. Ennek okát - egy most induló gyülekezet pénztárát véve alapul a díjlevél tekintetében - azt hiszem, bővebben nem kell részleteznem.”¹⁹ A gemzsei lelképásztor pedig fiát küldte Sárospatakra, akit hazavitt a Debreceni Református Kollégium zenei gimnáziumának első osztályából, „mert a közismereti tárgyakkal nem boldogult”.²⁰

Az ország számos pontjáról érkeztek tanulni vágyók. Legtöbben a régióból, Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből, Szabolcs-Szatmárból és Hajdú-Biharból. De jöttek a távolabbi vidékekről is, Pest megyéből Pesthidegkútról, Nagykátáról, Pomázról, Szentmártonkátáról; Bács-Kiskunból Kerekegyházáról, Kisújszállásról, Kecskemétről; Fejérből Sárbogárdról; Tolnából Gerjenből; Baranyából Kőlkedről; Somogyból Kálmáncsáról érkeztek jelentkezési lapok. A nagy távolság újabb komoly anyagi terhet jelentett. Baranya megyéből az útiköltség 150 Ft volt, ami jóval meghaladta a háromhetes tanfolyam teljes díját. A gerjeni (Tolna) lelkész ezzel a kéréssel fordult a teológiához: „Tudom, rendkívüli kérés, de a nagy távolság nagyon indokolná, hogy ha lehetne, vasúti kedvezményes igazolványt szíveskedjék küldeni. Ha csak Budapest és Sárospatak közötti lenne, az is jó volna!”²¹

Határontúlról egyetlen felvidéki (Nagyszékely) jelentkezőről maradt fenn írásos dokumentum. Hogy a határontúli kisebbségi református egyházak gyülekezetei nem küldhették el tagjaikat Sárospatakra, az mindenekelőtt a szomszédos „baráti” országok egyház- és magyarellenes politikájával magyarázható.

Az anyagi helyzetet tekintve mondható inkább egységesnek a tanfolyamok hallgatósága, alig találunk a jelentkezések között olyat, amelyben ne kérne tandíjkezdvezményt a jelentkező személy vagy a lelképásztor. Kijelenthetjük, hogy szinte kivétel nélkül „a tanfolyam költségeire nézve mutatkoznak nehézségek.”²² Sok esetben a tandíj egy részét igyekezett állni a küldő gyülekezet, más részére pedig kedvezményt vagy mentességet kértek Sárospataktól. Vagy szintén gyakori volt, hogy „a részvételi és ellátási díjat az egyház fizeti, a természetbenieket pedig a magáéból viszi el”²³ a hallgató. Például a Csobádról érkezett levélben olvasható a következő kérés: „... az egyházunk által a kántorelőképző tanfolyamra küldött résztvevő részére 40 Ft segélyt juttatni és eszközölni szíveskedjék [a tanfolyam vezetősége]. Gyülekezetünk egyik legelesettebb tagjának gyermeke, aki megítélésünk szerint zenei képességgel rendelkezik, s az egyházunk is csak 158 lelket számlál.”²⁴ Másutt: „egyben

¹⁶ Szőlősardó, Abaújtorna, SRKL Kdd. IV. 4.

¹⁷ Kiskinizs, SRKL Kdd. IV. 4.

¹⁸ Tiszafüred, SRKL Kdd. IV. 4.

¹⁹ Miskolctapolca, SRKL Kdd. IV. 4.

²⁰ Gemzse, SRKL Kdd. IV. 4.

²¹ Gerjen, SRKL Kdd. IV. 4.

²² Emőd, SRKL Kdd. IV. 4.

²³ Eperjeske, SRKL Kdd. IV. 4.

²⁴ Csobád, SRKL, Kdd. IV. 4.

szeretettel kérünk anyagi segílyt. [...] Egyházunk pedig – mivel az állam műemlék templomunknak 60 napon belül villámhárítóval való felszerelését (3000 Ft) rendelte el – jelenleg az általam felajánlott kántori tiszteletdíjon (60 Ft) felül nem tud többet fizetni. A természetbenieket Kiss János beviszi. Így 50 Ft-os kedvezményt kérünk.”²⁵Vagy: „... kérem, hogy a részvételi díj megfizetésénél bizonyos kedvezményt méltóztassanak nyújtani. [...] A részvételi díj megfizetésére ők képtelenek, mert nagyon nehéz körülmények között élnek. Ezért lehetőleg nyújtsatok neki valami kedvezményt. Én az asszonykör tagjait fogom felkérni, hogy a szükségesekeket adjuk össze részére, és hiszem, hogy ez eredménnyel is fog járni.”²⁶

Nagy áldozatot vállaltak a gyülekezetek, amikor egy vagy több tagjukat is delegálták valamely tanfolyamra, de természetesen maguk a tanulni szándékozó egyháztagok is komoly áldozatot hoztak, amikor Patakra jelentkeztek. „Elek József vagyontalan árva [...] gyermek, foglalkozására nézve cipész. Törekvő, magát képző fiatalember. Zeneileg tehetséges, megtanulta a harmóniumon való játszást, és kb. két év óta istentiszteleteinken ő játszik a harmóniumon és vezeti az éneklést pusztán egyháza iránti szeretetből, díjazást nem kérve vagy várva. [...] Szegény, mert cipész foglalkozásából csak nyomorúságosan tud élni. Egyházszeretete viszonzásául küldjük őt a tanfolyamra, s a költségeket egyházunk viseli.”²⁷ „Tudunk olyan gyülekezetekről, amelyek a résztvevőknek házi áhítatokon, közösségi összejöveteleken begyűlt vagy gyűjtendő adományokból adnak segítséget.”²⁸ Néhány eset az egyéni nagy áldozatvállalásokra: „Faragó Lajos nagy áldozatot hoz akkor, amikor három hétig a munkahelyét elhagyja, és háromheti keresetét elveszti. Kicsiny, alig 350 fős gyülekezetünk őt ezért kárpótolni nem tudja. Arra kérem az Igazgatóságot, hogy adjon meg néki minden lehető támogatást - anyagi támogatást -, ha én idehaza valamit össze tudok részére szedni, azt inkább elveszített keresetének pótlására szeretném fordítani. [...] mert két gyermekkel idehaza maradó római katolikus vallású felesége nem a legszívesebben engedte férjét a vasút helyett a tanfolyamra.”²⁹ „Győrffi Miklóst kántorelőképzőre nem vették most fel, pedig ezért munkahelyét hagyta ott. Kérjük felvételét!”³⁰ „...március 1-én kezdődő kántor előképző tanfolyamra a február 8-ra már fel nem vett Szűcs Dezsőt mindenképpen felvenni méltóztassék. Kántor nélküli kis gyülekezetünk ügye ezt nagyon indokolja. Hihetetlen sok nehézség volt ennek a gyári munkás testvérnek február 8-ra szabadságot szereznie. Nagyon nehéz volt aztán visszatáncolni. Most március 1-re próbáljuk meg még egyszer őt a gyárból kiemelni. Nagyon szomorú csalódás lenne, ha éppen egyházi vonalon lenne akadályja annak, hogy gyülekezetünk képzett kántorhoz jusson.”³¹

És ahol a lelkipásztorok is meghozták a maguk áldozatát e vonatkozásban: „Tekintettel arra, hogy szegény fiú, harangozónak gyermeke, a magam szűkre korlátozott lehetőségeimhez képest segíteni fogom az anyagiak terén - az egyházközség nem tudja segíteni. Ha lesz rá mód, már én kérem Zoltán Bátyámat, hogy a

²⁵ Báj, SRKL Kdd. IV. 4.

²⁶ Ragály, SRKL Kdd. IV. 4.

²⁷ Mezőkövesd, SRKL Kdd. IV. 4.

²⁸ A Sárospataki Református Teológiai Akadémia körlevele, SRKL Kdd. IV. 4.

²⁹ Hejőbába, SRKL Kdd. IV. 4.

³⁰ Dédes, SRKL Kdd. IV. 4.

³¹ Pesthidegkút, SRKL Kdd. IV. 4.

Kollégium részéről is részesülhessen valami segítségben”³² És ismét: „...az egyik jelentkező igen szegény ember, s ezért - ha lehetséges - szeretettel kérném a díj 1 részét elengedni. Azon azonban, hogy kérésem teljesíthető-e vagy nem, részvétele nem múlik, mert én a sajátomból is hajlandó vagyok fedezni a részvételi díjat.”³³

Bizonyára többen lehettek olyanok, akik számára sem a gyülekezet, sem a lelkipásztor, sem a család nem tudta előteremteni a tandíjat. „... a kántorképző készpénzdíja [...] fizetése alól engem mentesíteni szíveskedjék. [...] jelenlegi anyagi helyzetem következtében csak bejáró tudnék lenni otthoni étkezéssel. A bodroghalászi református templomban én is díjmentesen végzek kántorkisegítő szolgálatot, az egyház pedig szintén nem tudja fedezni a tanfolyam díját.”³⁴ „Sajnálattal jelentem, hogy helyettes kántorunk, Tóth Gyula az előképző tanfolyamon közbejött akadályok (110Ft) miatt nem vehet részt.”³⁵

A Kollégiumnak azonban nem állt módjában ennyi mentességet adni. „... a tanfolyam résztvevőinek esetleges díjkedvezményben való részesítésével az igazgatóság csak rendkívül indokolt esetben tud foglalkozni, mert mindössze legfeljebb 1-2 jelentkező számára tud ilyen segítséget nyújtani.”³⁶ Így született meg a döntés, hogy a tandíj egy részét, esetleg egészét is lehet természetbeniekben fizetni. Egy 1950. évi január 28-án kelt nyomtatvány szerint „...lehet természetbenieket (zsír, szalonna, liszt) is behozni, amiket hatósági áron számítunk be”³⁷ A Református Egyház 1951. január 15-i számában közölte a Kollégium, hogy „...az ellátási díjnak 110 Ft-ban megállapított pénzbeli része is megváltható természetben, mégpedig burgonyában, amit 90 Ft-os hatósági áron számítunk be. Aki tehát burgonya szállításához szállítási engedélyt kap, az a pénz vagy annak egy része helyett burgonyát is küldhet vagy hozhat magával.”³⁸ Volt is erre igény a gyülekezetek, a hallgatók részéről, hiszen sok levélben keresték meg a lelkészek a kollégiumot kérdésükkel: „Lehetséges-e, hogy a tanfolyamra jelentkezők maguk kosztolják magukat, vagy a kiadásaik csökkentésére természetbenieket adjanak be?”³⁹

Olvashatunk a dokumentumok között olyan esetekről, amikor nem csupán az anyagiak hiánya, hanem a „rendszer” akadályozott meg egyeseket, hogy ezen egyházi tanfolyamokon tanuljanak. Nemesbikkről az egyik jelentkező végül azért nem utazhatott el, „mert neki olyan állami állása van, ami mellett nincs biztosítva, hogy a kántori szolgálatnak eleget tegyen...”⁴⁰ Megtörtént a következő eset is: „A kántorképző tanfolyamra felvett Futó Miklós nagybózsvai ifjú, a részvételben megakadályoztatott a helyi tanácselnök ama figyelmeztetése által, hogy amennyiben a községet elhagyja, neki azonnal jelenteni kell, s a következményekért nem vállalja a felelősséget. Apja ugyanis valamiért megfigyelés alatt áll, s a kuláknak történő megbélyegzést nemigen kerüli el. Így nevezett ifjú jelenleg nem vesz részt a tanfolyamon, pedig a kijelentkezést is megtette a Tanács előtt. Én magam személyesen felkeres-

³² Tállya, SRKL Kdd. IV. 4.

³³ Tiszadada, SRKL Kdd. IV. 4.

³⁴ Bodroghalász, SRKL Kdd. IV. 4.

³⁵ Alacska, SRKL Kdd. IV. 4.

³⁶ Református Egyház Szerkesztőségének, levél, kelt: 1951. január 25., SRKL Kdd. IV. 4.

³⁷ Nyomtatvány, 1950. január 28., SRKL Kdd. IV. 4.

³⁸ Református Egyház, 1951. január 15.

³⁹ Álmosd, SRKL Kdd. IV. 4.

⁴⁰ Nemesbikk, SRKL Kdd. IV. 4.

tem a Tanács Elnökét ebben az ügyben, s hivatkoztam a szabad vallásgyakorlatra. Azt felelte, nekik gyűléseken azt mondják, hogy az Alkotmány életbe lépése óta fejlődés állott be, s mindaz ami vallási dolog, ellensége a kommunizmusnak. Így ő nem mondja, hogy ne menjen az illető tanfolyamra, de neki jelenteni kell a községből való eltávozását, s esetleg ki lesz téve annak, hogy behívják katonának a tanfolyamról, mint besorozott ifjút. Sajnálom, hogy kis gyülekezetünk így nem tud kántort nevelni jelenleg a nép egyik fiából, de reméljük lesz még erre alkalom.”⁴¹

A hallgatók zenei előképzettségét tekintve is színesebbnek mondható a kép. Voltak néhányan magasabban képzettek, mint például a tanítóképzőt végzetek, vagy az a jelentkező, aki zenei gimnáziumból kívánt részt venni a tanfolyamon. Az általános helyzet azonban nem ez volt. Azok a gyülekezeti tagok jelentkeztek a tanfolyamra, akik a néhány éve állami iskolába állást vállaló kántorok helyébe léptek sokszor egyszerűen „szárazkántorsággal”, vagy éppen csak „egy ujjal petyegtek”... Az ibrányi gyülekezet is „... elküldi kántorát, Kulcsár István parasztfiút, aki már 4 hónapja szárazkántor egyházunknál.”⁴² Nemesbikkról négyen is jelentkeztek a tanfolyamra, de „kántor még egyik sem volt és harmóniumozni sem tud egyik sem, mert az egy ujjal való petyegtetés még nem tudás.”⁴³ Sárbogárdról pedig olyan 50 éves presbiter érkezett, aki „citerán tanulta meg az új énekek jó részét”⁴⁴. Igriciből olyan fiatalember érkezett Sárospatakra, aki nemcsak, hogy zenét nem tanult, de még a faluja határát sem hagyta el mindaddig. „...végre kijelentem, hogy a kántorelőképző tanfolyamra gyülekezetünk Vankucz Károly ifjút küldi. Szeretettel kérek mind Téged, mind pedig Zoltán bácsit, hogy az első napokban különös szeretettel vegyétek körül ezt a tenyeres-talpas falusi fiút, aki még soha az atyai háztól távol nem volt. Akinek különös zenei talentumai nincsenek, de van szolgálni akaró nemes szíve. [...] Én ismerem kitartását és szorgalmát. Jó reménységeink lehetnek felőle...”⁴⁵

A tanfolyamok után készült jelentések is arról beszélnek, hogy általában zeneileg képzetlenül érkeztek a hallgatók a tanfolyamra, és a háromhetes tanfolyam sem volt elegendő arra, hogy mindazt elsajátítsák, ami egy kántori szolgálathoz szükséges. Ezért a Kollégium már 1950 januárjában azt tervezte, hogy további képzéseket, a legjobbak számára pedig felsőfokú tanfolyamot is szerveznek majd a leendő gyülekezeti kántorok részére. „A bibliatanfolyamok dolga azóta sokoldalúan fejlődik és jó reménységgel vagyok a felsőfokú tanfolyamok kérdésében is.”⁴⁶

Középfokú Bibliai- és énektanfolyamok

Az első középfokú bibliai- és énektanfolyamokat az 1949. esztendő végén szervezte meg a Tiszáninneni Református Egyházkerület Sárospatakon.

Ezek 1949 novemberétől 1950 márciusáig sorban egymás után így következtek:

1. november 21-től december 10-ig;
2. december 12-től december 22-ig, majd 1950. január 9-től 19-ig;

⁴¹ Nagybózsva, SRKL Kdd. IV. 4.

⁴² Ibrány, SRKL Kdd. IV. 4.

⁴³ Nemesbikk, SRKL Kdd. IV. 4.

⁴⁴ Sárbogárd, SRKL Kdd. IV. 4.

⁴⁵ Igrici, SRKL Kdd. IV. 4.

⁴⁶ Szabó Sándor levele, SRKL Kdd. IV. 4.

3. január 23-tól február 12-ig;

4. február 15-től március 8-ig.

A Kollégium a Református Egyház című folyóiratban rendszeresen hirdette ezeket az alkalmakat, valamint levélben tájékoztatta a gyülekezetek lelkipásztorait is a jelentkezés lehetőségéről és feltételeiről. A karácsonyi legációra induló teológusok pedig az alábbi levelet vitték magukkal a gyülekezetbe: „Lelkipásztoraink és hittestvéreink szerető figyelmébe ajánljuk a következőket: Sárospatakon karácsony után is folytatódnak középfokú bibliai tanfolyamaink a következő rendben: 1950. január 9-19-ig lesz a karácsony által megszakított tanfolyam második fele. Január 23-tól február 12-ig, továbbá február 15-től március 8-ig ismét lesz egy-egy háromhetes középfokú bibliai tanfolyam. A január 9-19-i tanfolyam 60, a másik két tanfolyam 120 Ft-ba kerül lakással és teljes ellátással. E tanfolyamokat főleg hitben járó, mindkét nembeli gyülekezeti tagok számára szerveztük életkorra való tekintet nélkül, és azokon gyermekmisszióra, sőt kántorelőképzést jelentő zenei alapismeretre, az új énekeskönyvben való jártasság szerzésére adunk komoly irányítást és segítséget. [...] Szülők, keresztszülők alig adhatnának áldottabb karácsonyi vagy újévi ajándékot, mint hogy gyermekeiknek vagy keresztyermeküknek (lehetőleg 16 éven felül) lehetővé teszik a tanfolyamok valamelyikére való eljövételt. A gyülekezeteknek is - ha kántor nélkül maradtak vagy maradnának - igen áldott lehetőség, ha jó hangú, tiszta hitű és életű tagjaik valamelyikét elküldik ide kántorelőképzőbe. Közösségek, bibliakörök is gondoljanak arra, hogy segítségükkel valamelyik különös kegyelmi ajándékot nyert tagjuk fölülről megáldott szolgálattévőjévé lehet ezeken át a közösségnek és gyülekezetnek. Lelkipásztor testvéreinket ismételten kérjük, hogy hirdessék szószékről is ezeket az alkalmakat, hogy ezek felhasználásával is áldottabb lehessen a gyülekezet új esztendeje...”⁴⁷

A tanfolyamok hallgatóinak létszámát egyértelműen nem határozhatjuk meg, más adattal találkozunk a tanfolyamra felvettek ill. a vizsgázók számát illetően.

A második tanfolyamról például olyan sokan kimaradtak, hogy a képzés végén nem is tartották meg a vizsgákat, hanem a végzett három (!) hallgató csak a harmadik tanfolyamon résztvettekkel együtt vizsgázott. „Olyan, aki végig átvette a középfokú tanfolyam anyagát is, csak három volt. Ezért vizsgáztak ezek is most. [...] A két tanfolyamról időközben több mint húszan elmaradtak, nem vizsgáztak.”⁴⁸ De arra is volt lehetőség és példa, hogy néhány pataki vagy környékbeli gyülekezeti tag csak egy-egy, számára érdekesnek tartott előadáson vegyen részt. A pataki lelkész a szószékről így is hirdette a híveknek: „Hirdetjük a gyülekezetnek, hogy Isten segítségével a Főiskolában ma egy háromhetes Biblia- és énektanfolyam kezdődik. A tanfolyam napirendjét a templom hirdetőtáblájára is kifüggesztettük. Szeretettel hívunk és várunk mindenkit, akár az egész tanfolyamra, akár egyes előadásokra.”⁴⁹ A vizsgák után készült jegyzőkönyvek a következő adatokat tartalmazták: az első tanfolyamnak 15, a másodiknak 3, a harmadiknak 12 vizsgázott hallgatója volt. A ne-

⁴⁷ A Sárospataki Református Teológiai Akadémia üzenete, Sárospatak, 1949. december 1., SRKL Kdd. IV. 4.

⁴⁸ Jegyzőkönyv, 1950. február, SRKL Kdd. IV. 4.

⁴⁹ Hirdetmény, SRKL Kdd. IV. 4.

gyedik tanfolyam vizsgabizottsága 16 hallgatót számlált. Ezek mellett mindig „voltak még ideiglenes hallgatók, megbetegedettek, bejárók.”⁵⁰

A harmadik tanfolyam ideje alatt a Kollégium egyhetes alsófokú bibliai tanfolyamot is szervezett sárospataki és környékbeli híveknek, melyen szintén tíznél többen vettek részt. „A III. tanfolyam közepén egy egyhetes alapfokú tanfolyam is volt a helyi gyülekezetből és vidékéről összetevődött hallgatókból. Több előadást együtt, sűrítve kaptak.”⁵¹

„Középfokúnak” azért nevezték ezeket a kurzusokat, mert nemcsak bibliai alapismereteket adott, „hanem Isten Szentlelkének segítségével (...) a teljes Kijelentés üdvtörténeti meglátásait feltárta.”⁵²

A tanfolyam tananyagát ó- és újszövetségi ismeretek jelentették kb. 80 órás előadásban, valamint zenei alapismeretek és új énekek tanítása mintegy 60 órában. Többen tévesen kántorképző tanfolyamnak gondolták ezeket, pedig elsősorban bibliai tanfolyamok voltak. A feljegyzések szerint nem egyszer volt arra is példa, hogy egy-egy hallgató „menten visszafordult, mihelyt közöltük velük, hogy ez elsősorban bibliai tanfolyam. De gondolom, az is nagyon megrémíthette őket, hogy gyakorolni s tanulni kell...”⁵³

Akik viszont elkötelezetten végigtanulták, gyakorolták a három hetet, és eljutottak a vizsgáig, azok „a vizsgán is részt vett hallgatók különösen értékes bizonyágot tettek arról, hogy nemcsak megértették és átvették az anyagot, hanem lelkiekben-látásokban és szolgálatkészségben is igen megáldotta az Úr törekvéseinket.”⁵⁴

E tanfolyamok kapcsán egyrészt „külön meg kell emlékezni az átlag napi két-háromórás ének és zeneoktatás igen értékes eredményéről. A záróünnepélyen kántont és négyszólamú éneket, a vizsgán pedig hangjegyolvasás-ritmizálás mellett uniszónó bármely dallamot – egy-két kivétellel – mindenki két kézzel bemutatott – harmóniumon.[...] Isten megáldotta az ének- és zeneoktatást is, olyannyira, hogy több mint tízen szándékoznak részt venni a folytatólagosan tartandó háromhetes kántorelőképzőn. Említésre méltó, hogy közvetlenül a tanfolyam után itt rendezendő gyermekmissziói konferencián [...] a tanfolyam minden hallgatója részt vesz.”⁵⁵

Másrészt a képzésen túl kiemelten fontosak voltak a lelki alkalmak is. „... gyülekezeti istentiszteleten való részvétellel kezdődött minden nap, majd egyórás igetannulmányt végeztek az idősebb előadók. Este beszámoló és előkészítés alapján közös áhítat, majd szobaközösségek voltak – minden nap. Ezen kívül a tanfolyam részt vett a Kollégium életében (gimnáziumi csendesnapokba teljesen bekapcsolódott, teológiai szemináriumokat látogatott), de részt vett a helyi gyülekezet minden istentiszteletén stb. is”⁵⁶

⁵⁰ Jegyzőkönyv, 1949. december, SRKL Kdd. IV. 4.

⁵¹ Jegyzőkönyv, 1950. február, SRKL Kdd. IV. 4.

⁵² Beszámoló, SRKL Kdd. IV. 4.

⁵³ Beszámoló a harmadik tanfolyamról, SRKL Kdd. IV. 4.

⁵⁴ Jegyzőkönyv, 1950. február, SRKL Kdd. IV. 4.

⁵⁵ Jegyzőkönyv, 1950. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁵⁶ Jegyzőkönyv, 1950. március, SRKL Kdd. IV. 4.

Kántorelőkészítő tanfolyamok

Az első kifejezetten kántorelőkészítő tanfolyamot közvetlenül a negyedik bibliai tanfolyam után szervezték meg Sárospatakon 1950. március 9-től április 1-ig. Huszonhárman vettek részt ezen a képzésen, 1 fő kivételével mindenki tanult már korábban egy vagy több bibliai tanfolyamon. Egy Gyulai János nevű hallgató Kecskemét-ről pedig mindegyiken jelen volt. Erről a tanfolyamról külön dokumentumok nem maradtak fenn a levéltárban, de feltételezhetően hasonló volt a tematikája és a tanmenete, mint a következő évi kettőnek.

1951. február 8-tól 28-ig, majd március 1-től 21-ig tartottak ismét kántorelőkészítőket Patakon. Ezekről több információ is elérhető volt, az alábbiakban ezeket közlöm.

A kántorelőkészítő tanfolyamokra is a „Református Egyház” című hivatalos lapban hirdetett jelentkezésre lehetőséget a Sárospataki Református Teológiai Akadémia. A jelentkezők száma olyan nagy volt, hogy - bár csak azoknak a kérvényeit bírálták felül, akik kérelmüket a lelkészi hivatalokon keresztül és megfelelő lelkészi ajánlással küldték be - megfelelő válogatás után sem lehetett egy tanfolyamra mindenkit felvenni. Az 1951. évi februári tanfolyamra főként a Tiszáninneni Egyházkerületből jelentkező férfiak nyertek felvételt, míg a márciusira a kerületen kívüliek, nők és férfiak is bekerülhettek. Az előbbin 38 férfi, az utóbbin 24 nő és 20 férfi tanulhatott. Mivel a jelentkezők túlnyomó része Sárospataktól távoli községekből jelentkezett, a felvételnél csak a lelkészi ajánlóleveket vették figyelembe; felvételi vizsgára, melyen a jelentkezők zenei képességeit is megvizsgálhatták volna, nem kerülhetett sor. Az első tanfolyam hallgatói közül 31 fő érkezett a Tiszáninneni Református Egyházkerületből, 3 fő a Tiszántúlról és 4 hallgató a Dunamellékről. Valamennyien férfiak. A második tanfolyam 17 fő tiszáninneni, 23 tiszántúli és 4 dunamelléki református egyháztagból tevődött össze.

A tanfolyam tanrendje:

Ószövetségi ismeretek: 12 óra

Az Ószövetség könyveinek megismerése (előadó: dr. Koncz Sándor teológiai tanár)

Újszövetségi ismeretek: 10 óra

Az Újszövetség könyveinek megismerése (előadó: Darányi Lajos sárospataki lelkipásztor)

Hitvallásismeret: 5 óra

- A Heidelbergi Káté (előadó: dr. Nagy Barna teológiai tanár)

- A sákramentumok (előadó: dr. Nagy Barna)

Egyházi élet ismertetése: 4 óra

- Egyházfegyelem, egyházkormányzás (előadó: dr. Farkas László teológiai tanár)

- Lelkigondozás (előadó: dr. Szabó Zoltán teológiai tanár)

- A gyermekmunka (előadó: Kolláth József tokaji lelkipásztor)

- Az ökumenikus mozgalom (előadó: Makkai László)

Diakónia és egyházi sajtó ismeret: 2 óra

- Egyházi sajtó (előadó: dr. Telegdy Imre egyházkerületi sajtóelőadó)

Zeneelmélet, énekgyakorlat, szolmizálás: 16-18 óra (dr. Szabó Ernő teológiai tanár)

- Ötfokú hangsor kialakítása, hangtalálási és hangképző gyakorlatok, hangok elhelyezése a vonalrendszerben változó dó kulccsal és a hangok betűzéses elnevezése.
- Félhangtávolságok, mi-fá, ti-dó lépések, a dúr és moll hangsor kialakítása.
- Egyházi hangsorok: ión, dór, fríg, líd, mixolid, eol, lokriszi.
- Hangsorok transzponálása, dúr és moll hangsorok 4 előjegyzésig
- Hangsorok transzponálása; dór, fríg, mixolid hangsorok 4 előjegyzésig; autentikus és plagális hangsorok.
- Egyszerűbb ritmusképletek, pontozott ritmusok, triola, szinkópa.
- Dallampéldák és ritmusgyakorlatok az Énekeskönyv anyagából.

Egyházi ének és himnológia: 16-18 óra (dr. Szabó Ernő)

- Az Énekeskönyv kijelölt énekeinek dallami és ritmikai elemzése.
- Az egyes dallamok zeneelméleti, zenetörténeti és stílári vonatkozásai.
- Az éneklés bibliai alapja, a gyülekezeti éneklés története.
- A reformáció énekeinek fejlődése, nevezetesebb protestáns énekgyűjtemények megismerése.
- Fontosabb magyar énekgyűjtemények.
- A genfi zsoltárok.

Karének: 6, 12 óra (dr. Szabó Ernő, Csősz Lajos teológiai hallgató)

- Hangképző gyakorlatok.
- Kétszólamú énekgyakorlatok Kodály: Énekeljünk tisztán című művéből.
- Két genfi zsoltár Kodály: Biblia és Hungarica című művéből.
- Háromszólamú feldolgozások az Énekeskönyvből.
- A karvezetés, tanítás és vezetés kérdései.
- Hospitalás a főiskolai kórus karénekóráin.

Harmónium óra és gyakorló: 27 óra. (dr. Szabó Ernő)

Kezdők számára:

- Alapfogalmak, billentési gyakorlatok a pentakord keretében; pentakord dallamok az Énekeskönyvből külön kézzel.
- Uniszónó játék két kézzel a pentakord keretében, néma és hangos ujjcsere.
- Dallamok az Énekeskönyvből a 7 fokú hangsor keretében ujjcsere alkalmazásával.
- Kilépés az öt hang terjedelemből.
- Hangsorok transzponálása 2 előjegyzésig. Dúr és moll hangsorok hármashangzatai megfordításokkal, 2 előjegyzésig. Megfelelő dallamok az Énekeskönyvből.
- Egyházi hangsorok: dór, mixolid, fríg 2 előjegyzésig. Megfelelő dallamok az Énekeskönyvből. Könnyű kétszólamú tételek.

Haladók számára:

- Helyes ujjrend.
- Hangsorok négy előjegyzésig.
- Könnyű háromszólamú tételek.
- Egyházi dallamok könnyebb és nehezebb feldolgozásai.

(A harmónium órák és gyakorlók ideje: 6.00 -23.00. Így minden hallgató napi fél-órás órán és fél-egyórás gyakorlón vehetett részt.)

A tanfolyam napirendje:

6.00: ébresztő

6.45 - 7.15: egyéni csendesóra (ajánlott ó- és újszövetségi szakaszokkal)

7.15: reggeli

7.30: részvétel a gyülekezeti istentiszteleteken

8.00 - 8.30: teológiai tanárok által vezetett bibliatanulmányozás

8.40-9.30: Újszövetség ismeret vagy más előadás

10.00-11.00: szolfézs, zeneelmélet

11.00-12.00: egyházi ének, himnológia

12.00-13.00: szolfézs, zeneelmélet, hangszerórák

13.00: ebéd

15.00 - 16.00: tanulóköri foglalkozások (ének- és zenegyakorló körök) A tanfolyam hallgatóiból 5 tagú munkacsoportok alakultak. Ezek a csoportok napon-ta tartott ének-gyakorló órán ismételték át, és egyénileg begyakorolták az órákon feldolgozott énekeket azok minden versszakával.

16.00 - 17.00: Ószövetség ismeret vagy más előadás

17.00 - 18.00: karének

18.00 - 18.30: kollégiumi istentiszteleten való részvétel

18.30: vacsora

19.30 - 20.00: gyülekezeti beszámolók (a tanfolyamok hallgatói beszámolót tartottak gyülekezeteik múltjáról és jelenéről)

20.00 - 20.45: csoportonkénti bibliakörök

20.45 - 21.00: imaközösség

22 óra: villanyoltás

A tanfolyam előadói és munkatársai:

Szabó Ernő: ének, zeneelmélet, egyházi ének, harmónium

Darányi Lajos: Újszövetség

Koncz Sándor: Ószövetség

Makkai László: ökumenizmus

Nagy Barna: hitvallásismeret

Szabó Zoltán: egyházi élet ismertetése

Király Zoltán: diakónia

Telegdy Imre: egyházi sajtó ismertetése

Farkas László: egyházkormányzás

A reggeli bibliatanulmányok vezetői:

Darányi Lajos, Koncz Sándor, Farkas László, Makkai László, Nagy Barna, Szabó Zoltán, Szentimrey Mihály, Tussay János, Kolláth József.

Az esti bibliakörök vezetői:

I. tanfolyam: Balogh Zoltán, Bojtor István, Cseh Lajos, Horváth Zoltán, Kolláth József, Kotsis István, Matos János, Sólyom Ferenc, Vízi István.

II. tanfolyam: Hubay Margit, Juhász Zsófia, Kegyes Hedvig, Semsey Klára, Balogh Zoltán, Cseh Lajos, Horváth Zoltán, Kotsis István, Kolláth József.

Tanulóköröket vezettek:

Bárdos Zoltán, Bojtor István, Béres Balázs, Nemcsik Pál, Tariska Jenő, Kotsis István, Timár Pál, Orosz Imre, Szondy Péter, Kulcsár István, Marczell Ilma, Hubay Margit.

Harmónium gyakorlóknál a fentiekén kívül állandóan részt vett, ill. a leánygyakorlókat vezette: Csonka Júlia.

A zenei tárgyak állandó korrepetálója, az énekkar tanítója mind a két tanfolyamon Csősz Lajos teológus volt.

Tantárgyakban tapasztalt előrehaladás

Egyik tanfolyamon sem kívántak meg semmilyen előképzettséget. A jelentkezők egy része már működő „laikus”, többnyire zeneileg képzetlen kántorokból tevődött össze. Egy-két kivétellel teljesen kezdő harmóniumosok voltak, akik sokszor itt ültek először hangszerhez. Azok, akik a tanfolyam előtt is tanultak már zenét, többnyire szakember segítsége nélkül, helytelenül tanultak (rossz ujjrend, hibás ritmika stb.) az új énekeskönyv dallamai közül is csak keveset vagy semmit nem ismertek. A már ismert dallamokat is helytelen ritmussal, sokszor dallambeli hibákkal énekeltek. Több olyan résztvevő volt, aki itt látott először új énekeskönyvet. A ritmikus zoltárokra csak nagyon kevés hallgató ismerte, azok is csak néhányat. Mindkét tanfolyamon 50 körüli zoltárdallamot, közel 60 dicséret-dallamot sikerült átvenni.

A tanfolyamok hangszeres játék programja is a legelemibb gyakorlatoktól indult: harmóniumozásnál megtanítani olyan alapvető ismereteket, mint kéztartás, billentés, ujjrend, kilépés az öt hang terjedelemből stb. A tanfolyam végére az egészen kezdők is eljutottak odáig, hogy az ének dallamát két kézzel uniszónó tudták játszani. A kapott elméleti és gyakorlati bevezetés után további előhaladásukat az otthoni állandó gyakorlás biztosíthatta.

A délelőtti zenei tárgyú előadások egyéni felkészítése harmónium-, illetve énekgyakorlókon történt. Minden hallgató zeneértő teológusok állandó jelenléte mellett naponta fél- egy órát gyakorolt harmóniumon. Délutánonként öt tanulókörben (1-1 tanulókör létszáma 8-10 fő) teológusok, illetve teológák vezetésével a délelőtti átvett zeneelmélet, énekgyakorlat, egyházi ének dallamokat ismét átvették, és abból egyéni szinten is beszámoltak.

A tanfolyam hallgatói megszerették a ritmikus zoltárokra; az addig helytelenül ismert és énekelt dicséret-dallamokat helyesen megtanulták, így azzal a reménységgel engedték őket haza a tanárok a gyülekezetekbe, hogy az új énekeskönyv dallamait helyesen fogják tudni megtanítani.

Mindkét tanfolyam végén a teológiai karból alakított bizottság előtt tettek záróvizsgát a tanfolyam résztvevői ó- és újszövetségi ismeretből, továbbá énekből, egyházi énekből és zenéből. A zenei tárgyakból osztályzatot is kaptak, de azt a bizonyítványban nem tüntették fel. Mindkét tanfolyamon egy-egy hallgató vizsgázott kitűnőre, az elsőn Taba Sándor, a másodikon Király Anikó. A bibliai tárgyakból is mindenki kellő készségről tett bizonyosságot. Osztályzatot azért nem kaptak, „mert az előadások anyagának elmélyítéséhez hosszabb időre van szükség”⁵⁷.

⁵⁷ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

Látogatások, egyéb alkalmak

Február 27-én dr. Enyedi Andor püspök, Horváth Elemér egyházkerületi főgondnok és dr. Búza László főiskolai világi gondnok látogatta meg a tanfolyamot. Március 6-án Janka Péter esperes és dr. Rózsai Tivadar egyházmegyei énekügyi előadó tett látogatást. Március 20-án ismét a kerület püspöke és főgondnoka voltak jelen a tanfolyamon, ezen a napon Enyedi Andor prédikált a záróhangversenyen. A Kerület Elnöksége, illetve maga a Kerület is kitüntetett figyelemben részesítette a Sárospatakon folyó munkát.

A szakmai programok mellett más élményekkel is gazdagodtak a hallgatók:

„Mindkét tanfolyammal több látó-utat rendeztünk. Megtekintettük a vári múzeumot, a kollégiumi nagykönyvtárat, régiségtárat, faluszemináriumot és a főiskola bejáratánál elhelyezett emléktáblákat. Mindkét tanfolyam részére a teológus ifjúság részvételével és közreműködésével szeretetvendégséget tartottunk [...] Drága alkalmak voltak ezek, s a jövendő lelkipásztorai és kántorai egymás mellett ülve sok lelki ajándékot nyerhettek.”⁵⁸

Az első tanfolyam február 27-én, a második március 20-án tartotta záró ünnepségét a kollégiumi imateremben, melyet a kollégium népe és a gyülekezet tagjai teljesen megtöltöttek.

A két záróünnepély műsora is fennmaradt az utókor számára:

I. tanfolyam

Igét hirdet: Darányi Lajos lelkipásztor

Liszt: Alleluja!

19. zsoltár

Posz: F-Dúr prelúdium, orgonán előadta: Csáti Pál, Tarcal

254. ének

368. ének

Két kánon

Nagy Barna záróbeszéde

91. zsoltár

Rick: D-moll prelúdium, orgonán: Nagy Aladár, Gönc

366. ének

459. ének

Búcsúszavak

Bárdos: Jézus áldlak minden nap

Dr. Enyedi Andor püspök beszéde és imája

Záróének

II. tanfolyam

Enyedi Andor püspök igehirdetése és imádsága

Az Úr Isten az én reménységem, éneklí a tanfolyam vegyes kara

Führer: D-moll prelúdium, orgonán előadta: Király Anikó

395. ének

⁵⁸ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

Blied: F-dúr prelúdium orgonán: Sükös Pálné
 42. zsoltár
 Handel: Ária Makkabeus Júdás c. oratóriumból, előadta: Szűcs Dezső
 330, 340, 22. sz. énekek
 Bach: A töredelmes szívet, korálfeldolgozás, kórus
 185. ének
 Beszámoló, búcsúzás
 346. ének
 Nagy Barna záróbeszéde
 134. zsoltár

Fegyelmi esetek

Az első tanfolyamon a hallgatók viselkedésére semmi panasz nem merült fel. A második tanfolyamon, ahol férfiak és nők is részt vettek, rosszabb volt a helyzet, egy leányhallgatót, Fábíán Ilonát (Nagykátá), aki viselkedésével a tanfolyam hallgatóit nagyban megzavarta, többszöri lelkigondozói beszélgetés után a tanfolyamról hazaküldték. És még egy érdekes bejegyzés, ami szintén mutatja, hogy a tanfolyam vezetőinek, tanárainak nem csak az oktatással kellett foglalkozniuk: „Nagy gond Gizella ügye. Rossz szokása a koránkelés, ideggyenge, a többit zavarja. A sírásig neveltem, hogy figyelmetlenség és fakszni a nem evés is. Ártalmas, nappal alszik, nem figyel, üldözési mánia, sokat törődünk vele.”⁵⁹

Hitéleti alkalmak, lelkigondozás

Mindkét tanfolyamon „nagyon komoly alapokon nyugvó lelkigondozást” végeztek. Azért is fordítottak erre különös figyelmet a tanfolyam vezetői, mert úgy vélekedtek, „hogy a ma és holnap kántorának főként abban kell különböznie a tegnapi kántorától, hogy a gyülekezetbe nemcsak mint kántor, hanem mint hívő egyháztagnak kell beépülnie. Nincs szüksége és nem is viselheti el magyar református egyházunk azokat a kántorokat, akik nem önkéntes és hitből fakadó szolgálatként végzik a kántori teendőket.”⁶⁰

Hogy a gyülekezeti életből a hallgatók a tanfolyam ideje alatt se essenek ki, minden reggel részt vettek a templomi gyülekezeti istentiszteleten. A teológiai tanárok által végzett reggeli bibliatanulmányok további hitbeli elmélyülésnek adtak újabb alkalmat. A személyes lelkigondozásnak két területe is volt: az esti csoportos bibliakör és a tanfolyam vezetője által folytatott lelki beszélgetések. A bibliakörökben az első tanfolyamon a Galata levelet magyarázták végig, a második tanfolyamon evangelizációs sorozatot állítottak össze. Minden bibliakör beszélgetéseknek és imaközösségeknek is helye volt. A bibliakört vezető teológusok és teológák bizonyágtételére sok áldott döntés következett. „Sok kemény szív tört össze, hogy az összetört szíveket az Úr bekötözhesse és meggyógyíthassa.”⁶¹A tanfolyamvezető lelkipásztor szerint a legáldottabb szolgálatok a vasárnap esténként tartott evangelizáció mellett a lelki beszélgetések voltak. „Az Úr csodálatosan jelen volt és megáldotta a beszélgetéseket, nem egyszer a lelkek mélyéről nagyon nehéz lelki kérdések

⁵⁹ Beszámoló, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶⁰ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶¹ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

bukkantak elő, amelyekre csak sok imádkozás után tudtunk az Igéből megnyugtató feleletet kapni. E beszélgetések sokszor a késő éjszakai órákba nyúltak bele. A férfihallgatókkal négy szemközt, a leányokkal 1-1 teológus jelenlétében folyt a beszélgetés. Igen sok kérdésre, sok lelki vívódásra kaptuk meg a választ magától az Úrtól, az Ő Igéjén keresztül.”⁶²A második tanfolyam végén „morzsaszedegetést” tartottak. „Drága bizonyágtételek egész serege hangzott el, s örökök áldjuk az Urat, hogy mind az első, mind a második tanfolyamról nagyon sok komolyan döntött, hitben járó kántor indulhatott haza. Különösen a második tanfolyamon éreztük Isten Lelkének jelenlétét, s nagy alázattal, de örömmel teszünk bizonyágot arról, hogy a férfiaknak nagyobbik fele, a leányoknak teljes egésze mint Krisztus megváltott serege, szívükben az örökélet bizonyosságával térhettek haza.”⁶³ „Többen voltunk olyanok, akik hitetlen szívvel jöttünk el erre a tanfolyamra, és itt ismertük meg Jézus Krisztust, mint a mi megváltónkat.”⁶⁴ Néhány fennmaradt személyes hitvallás, bizonyágtétel is jól mutatja ezt. Szaniszló Éva (Dédés): „Én szamarat kerestem, és királyságot találtam. Mint bűnös jöttem, és mint megváltott megyek haza. Boldog vagyok azóta, mióta az Úr gyermeke vagyok. Nem tudok elég hálát adni, hogy eddig várt reám az Úr, [...] s hogy hazamenve másokat is hívogathatok.”⁶⁵ Bajnok Éva (Nemesbikk): „Amikor idejöttem, nagyon bűnös voltam. Az Úr itt szólt hozzám: megváltott. Otthon is bátran teszek róla bizonyágot. Hiszem, hogy a mennyben találkozni fogunk.”⁶⁶ Kiss Gyuláné: „Megkésve és megkeményedett szívvel jöttem ide. Felszabadultam, hogy Isten szolgálatába állhassak.”⁶⁷ Pongrácz Katalin (Hosszúpályi): „Régebben az Úr az életem. Nekem ez a három hét egy egész szoros kézfogást jelentett. Új bűnökre mutatott rá az Úr, és megtanított ellenük harcolni.”⁶⁸ Kiss Jolán (Hajdúhadház): „Még jobban megismertem az Úr szeretetét ezen a tanfolyamon. Ennek örülök legjobban. A munka eredményét sokszor nem láttam. De nem fontos ez most számomra. Az én Uram hűsége sokkal nagyobb, minthogy elhagyna engem. Sok új testvért is kaptam.”⁶⁹ Szűcs Dezső (Pesthidegkút): „Hét éve a pesthidegkúti gyülekezet hitetlen presbitere voltam. Most már hívó szívvel fogom szolgálni az Urat. Feleségem két esztendeje hívó közösség tagja. Miattam sokat kellett túrníe, szenvednie. Sokszor kicsúfoltam. Most nehezen várom már a szerda estét, hogy odahaza találjam az >>üdv ütemtervet<< teljesítő kis közösséget.[...] Áldom az Urat, hogy ide - nehezen bár - de felvettek, s megtörtem.”⁷⁰

Hogy ezek a bizonyágtételek, vallomások nem üres szavak voltak, hanem szeretetből és hálából fakadó cselekedeteket eredményeztek, azt a következő levél ékelesen igazolja. Ritkán megadatik egy lelkigondozónak, egy lelkésznek vagy pedagógusnak, hogy konkrét visszajelzést kaphat jó gyümölcsök terméséről...

⁶² Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶³ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶⁴ Beszámoló, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶⁵ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶⁶ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶⁷ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶⁸ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁶⁹ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

⁷⁰ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

„Kedves Zoltán bácsi!

A >>Jó Öreg iskoláról<< megemlékezve írom meg e pár sort, és küldöm e kis adományt a Főiskolának. Emlékeim mindig fennmaradnak, amíg élek, azokról a kedves napokról, amit Isten jóvoltából a Főiskolán eltöltöttem. Az a sok kedves arc, akik vágyakozó szívvel részt vettek a tanfolyamokon. És legfőképpen a kedves előadók, Koncz professzor, Mátyás Ernő, Zoltán bácsi, és aki közvetlen, >>mint testvér<<, apáskodó szeretettel köztünk volt, Kiss Zoli bácsi, mindezek az arcok sokat felidéződnek előttem, és sokat gondoltam arra, hogy jó volna még az öreg falak közt tanulni az élet Fejedelméről, Krisztusról. Mert ez a felháborodott világ csak mindig jobban elfordul az >>Igazi Világosságtól<< és az Igazságtól. Amikor az öreg iskolából haza kerültem, nem sokáig lehettem otthon, mert be kellett vonulni katonának. 1950. évi virágvasárnapi gyermekkonferencia utáni nap mentem haza Sárospatakról Kecskemétre, vissza szüleimhez. És az évben április 3-tól június 15-ig voltam csak otthon. Csak egy jó másfél hónapig tudtam a gyermekmunkában dolgozni, és a Tiszteletes Úrnak segítettem a hittan tanításba is egy kicsit. De 1950. június 15-ére be kellett jönni katonának. Az államvédelmi határőrséghez hívtak be, és azóta itt teljesítek szolgálatot. Ennek már egy éve elmúlt. És itt nem hall az ember mást, mint Isten és a hit ellen való uszítást, és a sok féktelen ember durva munkáit és káromkodását.

Már egyszer elküldtek iskolára is, ami majdnem 6 hónapig tartott. Mint szerény földműves fiút, és mint a szolgálatnak eleget tenni szerető egyént elküldtek, hogy tisztet neveljenek belőlem. De nékem nem volt hozzá kedvem, mert a fő szempont csak azon volt, hogy Istentől eltántorítsanak, és így úgy végeztem el az iskolát kényszerből. Sok kísértések és megpróbáltatások közt telt el az iskolai idő, és telnek a mai napok is, mert kevésszer van időm és alkalmam a Szentírásból olvasni. De mégis jó azt tudni, hogy Isten kegyelmébe fogadott, és erről többször bizonyosságot is kell tennem. Mert sokszor van káderozás, és mindig kell beszélni hitemről, mert csak úgy ismernek, mint papok befolyása alatt álló fel nem világosodott embert. De én azt tudom, hogy így élek a világosságban. Most kedves Zoltán Bácsi nevére küldöm ezt az egy havi illetményemet, és kérem, hogy amiért engem olyan sok anyagi segítséggel segítettek, hogy a lelki táplálékban is jobban gazdagodjak, és az Ige világosságát jobban megismerjem. Ezt az összeget tessék a Főiskola javára vagy olyan célra fordítani, ahol a legjobban szükséges. Azt mindenféleképpen tudom, hogy Isten dicsőségét fogja szolgálni ez a kis összeg is. És még az a kéréssem, hogy ha mint adomány, hirdetésre kerül, a nevemet ne tessék kihirdetni.

Isten legyen velünk!

Szeretettel:

Gyulai János, ÁV. őrvezető, Szatmárcseke⁷¹

A tanfolyam képesítése

„A Sárospataki Református Kollégium Theológiai Akadémiája által rendezett tiszáninneni egyházkerületi kántorelőképző tanfolyam vizsgalóbizottságtól

...../1951. szám

⁷¹ Levél Szatmárcsekéről, SRKL Kdd. IV. 4.

..... testvérünknek
 Alulírott vizsgálóbizottság igazolja, hogy a Sárospataki Kollégium Theológiai Akadémiája által tartott egyházkerületi kántorelőképző tanfolyamot elvégezte, és az ott szerzett ismereteiről az alábbi vizsgálóbizottság előtt a mai napon vizsgát tett.

Ennek alapján a vizsgálóbizottság a gyülekezeti munkában és az énekmisszió szolgálatában a saját egyházi hatóságának engedélyével és utasításai alapján való önkéntes szolgálatra alkalmasnak találta.⁷²

E bizonyítványokat utólag küldte el a Kollégium a lelkipásztoroknak, akik gyülekezeti istentisztelet keretében ünnepélyes formában adták át azokat a végzetteknek. Azt többször is hangsúlyozták, hogy a kiadott bizonyítvány nem kántori oklevél, és hogy három hét alatt nem lehet megtanulni orgonálni, szükséges az évközi gyakorlás és újabb tanfolyamok elvégzése. „... egyházkerületünk 1950-5/10. sz. határozata kifejezetten tilalmazza teljes képesítéssel nem bíró kántorok végleges és díjlevéllel való alkalmazását. Jelen bizonyítvány csak látogatási bizonyítvány egy alapfokú kántor előképzőről, így tehát nem jelenti a teljes képesítést, hiszen ez egy három hetes előképző alatt [...] még legkiválóbbak számára sem érhető el. Kérjük lelkipásztor testvéreinket, hogy a tanfolyamot végzett növendékeink részére a további gyakorláshoz adjanak meg minden lehetőséget, és személyesen is szíveskedjenek foglalkozni időnként velük, hogy újabb tanfolyamon annak idején jó bizonyosságát adhassák otthoni szorgos munkájuknak.”⁷³

Mégis adódtak éles konfliktushelyzetek a bizonyítvány hatályát illetően. Dédesen történt az az eset, hogy a kántorelőképzőt végzett fiú édesapja követelte a lelkésznél, hogy fia végezhesse vasárnaponként a kántori szolgálatokat, és játszhasson az orgonán. Ahogy a lelkész fogalmazott: „Az egyik édesapa valósággal hadat üzent azért, hogy fia - a Patakon nyert eddigi ismeretei alapján - minden további nélkül a kántori tisztt ellátására – azonnali hatállyal – alkalmaztassék. Mert tőletek ez a >>parancs<<.”⁷⁴

Az apa a bizonyítvány azon mondatára hivatkozott, miszerint „ennek alapján a vizsgálóbizottság a gyülekezeti munkában és az énekmisszió szolgálatában a saját egyházi hatóságának engedélyével és utasításai alapján való önkéntes szolgáltra alkalmasnak találta.” A lelkész tanácsot kért a Kollégiumtól, hogyan oldja meg ezt a helyzetet, illetve milyen szolgáltra is jogosít a megszerzett bizonyítvány?

A válasz és a tanács a következő volt: „Ez a bizonyítvány, amit itt kaptak, nem oklevél, tehát nem jogosít semmiféle állásra. Önkéntes szolgáltra találtuk alkalmasnak. [...] három hét alatt természetesen nem lehet megtanulni orgonázni.

Mіндеzek ellenére áldott dolog lenne, ha ő, aki a gyülekezet lelkipásztorának ajánlásával és kérésére jött ide a tanfolyamra, beleépülne minél hamarabb a gyülekezeti szolgálatba.”⁷⁵

⁷² Bizonyítvány, SRKL Kdd. IV. 4.

⁷³ Tájékoztató a bizonyítványokhoz, SRKL Kdd. IV. 4.

⁷⁴ Levél a dédesi lelkipásztortól, 1951. március 9., SRKL Kdd. IV. 4.

⁷⁵ Válaszlevél a dédesi református lelkésznek, 1951 márciusa, SRKL Kdd. IV. 4.

Tanulások összegzése

A tanfolyamvezető lelkipásztor a tanfolyamok végeztével az alábbi tanulásokat fogalmazta meg, s tett javaslatot a jövőbeni tanfolyamok számára (amelyek a magyarországi belpolitikai és egyházpolitikai események következtében már nem kerülhetnek megszervezésre, megrendezésre):

1. Mindkét tanfolyamnak magas volt a létszáma. Ennek káros hatása különösen a második tanfolyamon volt érezhető, amikor a két férfiszállás az épület két ellenkező szárnyán volt elhelyezve, s nem volt meg a lehetőség, hogy a hallgatók összebarkózzanak. Tanulmányi szempontból is kifogásolandó ilyen nagy létszámú tanfolyam. Bár a tanulókörökben egyéneként is intenzíven foglalkoztak a hallgatókkal, a következő tanfolyamokon szükséges a létszámnak jóval kisebb számban való megállapítása.

2. A két tanfolyam végére látható lett, hogy a gyülekezeti lelkipásztorok nem fordítottak elég gondot a jelentkezők kiválasztására, illetve minden jelentkezőt lelkipásztori ajánlósoraikkal látnak el. A jövőben fel kell hívni a lelkipásztorok figyelmét, hogy gyülekezetükben a beküldendő a személyre nézve komolyabb szelekciót alkalmazzanak.

3. Abban az életkorban, melyből a tanfolyam hallgatóinak nagyobbik része kikerült, nem alkalmazható a koedukáció.

4. A tanfolyam anyaga három hétre elosztva soknak bizonyult, a program túlsúlyos, a tanfolyam hallgatói a második hét végére kimerültek. Emellett nincs lehetőség három hét alatt az ismeretekben és a jártasságokban való elmélyülésre. A jövőre vonatkozólag ajánlatos lenne ugyanennek az anyagnak négy hétre való elosztása.

5. A tanulókörök munkája hasznos volt, s annak további kiépítése, jó vezetőikkel való ellátása a jövő tanfolyamokra is kívánatos.

6. A háromhetes előképző csak útmutatást, elindítást adott. Nyomon kell követnie az otthoni nagyon szorgalmas és kitartó munkának. Úgy az énekgyakorlatban, mint a harmóniumozásban. Ezeknek fontosságára a lelkipásztorok figyelmét körlevélben fel kell hívni. Szükséges az is, hogy néhány hónap elteltével a tanfolyamot végzett hallgatók 3-4 napos beszámoló, illetve felvételi vizsgára hívassanak be kisebb csoportokban, s az e vizsgákon komoly készülésről bizonyosságot tett hallgatók újabb - középfokú - kántorképzőn vegyenek majd részt. A középfokú kántorképző után ismét otthoni gyakorlás következik, majd újabb beszámoló és felvételi vizsga után vehetnek részt az arra alkalmasnak bizonyulók a felsőfokú kántorképzőn, ahol az időközben megállapítandó követelmények és vizsgarend alapján kántori oklevelet kaphatnak a végzettek.

7. A tanfolyamon végzett lelkigondozói munka áldásosnak bizonyult, a tanfolyam hallgatói békességgel és nagyobb részt élő hittel tértek haza. Nagyon kívánatos, hogy az elkövetkezendő tanfolyamokon hasonló természetű komoly, hitben járó emberek által végzett lelkigondozói munka folyjék.

Konkrét javaslatait külön összegezte a vezető lelkész:

- „1. A tanfolyam létszáma 25 [főben] állapíttassék meg.
2. Külön férfi és női tanfolyamok szerveztessenek. A 25 fő a bibliaiskolai szálláson kényelmesen elhelyezhető.
3. A tanfolyam időtartama három hétről négy hétre emeltessék fel.

4. Szeptemberben húszas csoportokban 3-4 napra a tanfolyamot végeztek hivassanak be beszámoló- ill. felvételi vizsgára.
5. Újabb tanfolyam esetén a lelkipásztorokat [figyelmét] fel kell hívni a jelentkezők komolyabb megvalogatására.
6. A következő esztendőben egy előképző és 2-3 középfokú kántorképző szervezésére van szükség.”⁷⁶

„A pataki szellem”

A sárospataki iskola tanárai és tanulói között mindig híresen jó volt a kapcsolat. A tudományokban való igényesség mellett fontos volt a családias, emberséges, közvetlen hang ebben az intézményben. Úgy látszik, elég csak néhány hetet eltölteni az Alma Materben, és máris érzékelhető, érthető, hogy mit jelent ez a kifejezés: „pataki szellem”. A kántorelőképző egyik növendéke, Taba Sándor írt 1951-ben verset a Kollégiumról, professzorokról, egyes hallgatókról. Ebből idézek dolgozatomb végén. A szakmai munkán túl hit és humor egyaránt jellemezte a tanárokat és a tanulókat, baráti, családias, de kölcsönösen tiszteletteljes viszony kapcsolataikat. Akkor is, ha évekig tartott az együtt munkálkodásuk, vagy ha csak néhány napig, hétig... Ebben a szellemben hatékonyabb lehet a munka - ma is.

Az 1951. február 8-28-i kántorelőképző krónikája (részletek)

Magyar várak között, hol fekszik e végső
Sárospatak, e hely a kántorképző.
Ósi főiskola, falad régóta
Sok érdekességnek lehetett tanúja.
Sokféle viharban álltad meg helyedet,
Igen, mert Istennek célja volt te veled.
Isten országának neveltél sok munkást,
Ezért élvezheted ezt a gazdag áldást.
Ennek mégis voltak fontos tényezői,
Nagylelkű emberek voltak vezetői,
Kik nem nézték soha sem a maguk hasznát,
Önzetlenül mindig az Urat szolgálták.
Itt született a kántorképzésnek is gondolata,
Melynek országszerte meg van a visszhangja.
Hisszük, hogy ezzel is nagy munkát végzel.

Nagy igazgató úr szívünkhöz van nőve,
Ő volt tanfolyamunk megnyitó vezére.
Azóta szavai füleinkbe csengnek,
Melyet Ézsaiás könyvéből idézett.
Erősségem az Úr és az én énekem,
Szabadítóm, ezért bízik benne szívem.
Ő, bárcsak mindnyájan mondhatnánk el hittel:

⁷⁶ Jelentés, 1951. március, SRKL Kdd. IV. 4.

Néki énekelünk teljes életünkkel.

Dr. Szabó Ernő professzor úr, kérem,
 Hogyha meghallgatná ez egyszer beszédem...
 Nem szolmizálva lesz, de nem is dó kulcsban,
 Csak úgy egyszerűen szedegettem sorba.
 Zenésítve nincsen, annyira nem vagyunk,
 De reméljük, egyszer addig is eljutunk.
 A kezdet már megvan, eddig eljutottunk,
 Miért tanár úrra hálával gondolunk.
 De e sok jót mégsem tudjuk meghálálni,
 Mert még nem tudunk oly szépen ritmizálni.
 Köszönő sorunknak az egyetlen célja,
 Hogy tanár úr felé hálánk tolmácsolja.
 Szavaink elején prelúdium nincs még,
 Pedig nagyon sokat rágódtunk e kincsért.
 Kérjük, bocsássa meg nekünk ezt a hibát,
 Prelúdium helyett mondunk egy két lá-lát.
 Sok zenei műszót megragadt az agyunk,
 Hogy el ne felejsük, egy párat elmondunk:
 Homofon, polifon, pentaton, ritmika
 És nem utolsó sorban melizmatika.
 Volna még tán egy pár, de többet nem mondok,
 Félek, sok szavammal unalmat csinálok.
 Ezt hát félbe hagyom, beszédemhez fogok,
 Sok fáradtságért köszönetet mondok
 Tanár úrnak, miért e jót velünk tette,
 Hogy a dót, szót és lát fejünkbe verte,
 Hogy hasznosítsuk otthon e sok kincset,
 Tanár úr minden tanácsa erre emlékeztet.
 Gyakorlunk szaporán, hűséggel kitartva
 Ahogy ezt tanár úr Bachról is elmondta.
 Mi is művészek lehetünk,
 Ha kellő időben kellő helyre ütünk.
 Ezzel tanár úrhoz szavainkat zárjuk,
 Életére Isten áldását kívánjuk.

Koncz professzor úrról hadd szóljon krónikánk,
 Ő tőle is nagy sok jót megtanulánk.
 Minden tanításról itt most nem szólhatunk,
 A sok közül egyet mégis kiragadunk:
 Kínai képirást nagyon megtanultuk,
 Melyért felejteni őt soha nem fogjuk.
 [...]
 Hadd mondjuk még el azt a dicséretére,
 Szíve biz' rácáfolt a kemény nevére:

Kántorainknak ő nem konckat dobott,
Pótlék kenyérére forintokat adott.

Darányi nagytiszteletű úrhoz is van szavunk,
Ő reá is mindig hálával gondolunk.
Nagyon derék ember, nagy tanító mester,
Tőle csak mindig jót tanulhat az ember.
Abban bizakodunk, ha vizsgán felelünk,
A jegyzeteinkbe beletekinthetünk.
Azt még megköszönjük nyilvánosság előtt,
Hogy latin szavakból adott ízelítőt.
Betegségek nevét fordítá latinra,
Amit magyarul ismert csak nagyanyja:
E betegség migrén, azt mondják latinul,
Pedig lustaság ez bizonyul magyarul.

Itt van Józsi bátyánk, róla mit is mondjunk,
Hozzá szeretet szavával kell szólnunk.
Ő a mindenesünk, apánk helyett apa,
Néki mondhatjuk el: mi szívünk bánata.
Szívén is viseli mindannyiunk ügyét,
Mint jó sáfár harcol minden igaz ügyért.
Szeretetünk, hálánk igazi jeléül
Hordozzuk jószágát szívünkben emlékül
Amiért olyan sokat fáradozott értünk,
Oly sokszor mutatta a jó utat nekünk,
Pedig jószágával sokszor visszaéltünk.
Kérjük, felejtse és bocsássa e vétünk,
Tovább végezze szeretet-munkáját,
Az Úr bizonyosan megáldja szolgáját.
Legyen mindig erős, legyen mindig bátor,
Példaképe legyen az egyetlen Pásztor. [...] ⁷⁷

Felhasznált irodalom

Források

Bibliaiskola és laikus kántorképző, gyülekezeti munkás képző 1949-52. Sárospataki Református Kollégium Levéltára, Kdd. IV. 4.

Szakirodalom

Egyháztörténet 2. Szerk.: Ladányi Sándor – Papp Kornél – Tőkéczi László. Református Pedagógiai Intézet, 1998.

Egyházzenei vezérfonal, Tanfolyami jegyzet a magyarországi református lelkész- és kántorképzés számára I. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1969.

⁷⁷ Taba Sándor krónikája, 1951. február, SRKL Kdd. IV. 4.

- A Magyarországi Református Egyház Története 1918-1990, Tanulmányok. Szerk.: Barcza József – Dienes Dénes. Sárospatak, 1999.
- A Sárospataki Református Kollégium, Tanulmányok alapításának 450. évfordulójára. Szerk.: A Tiszáninneri Református Egyházkerület Elnöksége. Református Zsinat Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1981.